

Állami magyar egyetemet!

A Bolyai Mementó keretében – a 62 éve felszámolt Bolyai Tudományegyetem mellett és érdekében – nem feledkezhetünk meg arról a kolozsvári egyetemről sem, melytől kétszer is megfosztották az erdélyi magyarságot, és az a Ferenc József Tudományegyetem. Amikor 1945-ben megszületett a Bolyai Egyetem, ugyanazzal a királyi alapító levéllel megszüntették a Kolozsvárra 1940-ben visszatelepült Ferenc József Tudományegyetem jogfolytonosságát. És azt is tudnunk kell, hogy éppen 22 éves immár az 1999-ben beindított Partiumi Keresztény Egyetem, de lassan ugyanannyi lesz a Sapientia, az Erdélyi Magyar Tudományegyetem is.

Az erdélyi magyarság érdekvédelmi és közképviselési szövetsége pedig újra „ígéretes kormánykoalícióban”! Adva van tehát a politikai és jogi lehetőség, hogy újra megfogalmazzuk és napirendre tűzzük:

ÁLLAMI MAGYAR EGYETEMET!

Ezzel az üzenettel, kéréssel, követeléssel zárul a 2009-ben, a Bolyai Tudományegyetem megszüntetésének ötvenedik évfordulójára megjelent Fehér Könyvünk is, hozzátéve, hogy lényegében ez nemcsak a romániai, de az európai demokrácia igazi próbaköve is. És valóban az. Hiszen éppen a Bolyai Tudományegyetem esete és sorsa bizonyítja, hogy kisebbségi adófizető állampolgárok közösségének csak akkor lehet önálló, egyenlő értékű oktatási rendszere (bölcsődétől-óvodától az egyetemig), ha valóban egyszerre érvényesül a történelmi hagyomány, a demográfiai valóság és a politikai megfontolás. S hiába áztatjuk magunkat, ma már tudjuk, a Bolyai Tudományegyetem esetében nem így volt. Csak politikai számítás s a béketárgyalások előtti kényszerű engedmény. S az elmúlt 20–30 évben is csak áztató ígéretés, jogi csűrűcsavar és konok, kitartó, asszimilációs stratégia részeinek bizonyuló politikai cselek és bonyodalmak. És európai közöny és közömbösség. Mi hát a teendő? Hogyan, mivel és kivel? Mert jövőnk legnyomasztóbb problémája a tanulás, a fejlődés jogáért vívott küzdelem lesz, és túl minden versenyhelyzeten, a munkaerőpiac birtoklása.

KÓNYA-HAMAR SÁNDOR (1948) Székelykocsárdon született költő, közíró, szerkesztő, politikus.

Gazdagság és szegénység, növekedés és hanyatlás, fegyverkezés és kábítószerezés, élettérképzés és környezetszennyezés először jelentkeznek majd a maguk fenyegető egyetemességében. De soha még nemzedék nem volt ennyire felelősen ura sorsának. Soha nem függött még ennyire egyetlen generáció helyzetfelismerő- és ítélőképességétől, jövő nemzedékek egész sorának sorsa. De a felelősség nagysága mindig rendkívüli körülményekre kényszerít. Az ember pedig, bárhol éljen is, csakis olyan közösségbe tud beépülni, melyet képes átfogni szeretetével, és minden áldozatot is meghozni érte. Ahogyan újra és újra kezdeményezni kell a megoldásokat, és nem a szélben eldőlt vitorla sorsába kényelmesen beletörődni. Egyetemünk ügyét is így kell állandó mozgásban tartani, ahogyan az imént említett vitorla árbocát is tudnunk kell majd újra és újra, a kitaró szél ellenében is fölállítani.

Egyetemügyünk valóban a szélben eldőlt vitorlás csónak esetéhez hasonló. És még jó, hogy az a vitorla nem merült meg veszélyesen a mindent elnyelni akaró vízben. Nem ázott még annyira át, hogy tehetetlen súlyként lehúzzon mindent. Mert van még kellő történelmi lehetőség és távlat ahhoz, hogy – minden politikai ügyetlenkedésünk és felelőtlen könnyelműségünk ellenére – szembe merjünk nézni a mítoszokkal, és az eszményi célt módosítsunk. Mert eszményi cél lett a Bolyai Egyetem, miközben nem egy áldatlan, romboló, az erdélyi magyarságon belüli vitával éppen azt bizonyítottuk a cseppet sem megértő és rosszindulatú román többség színe előtt, s éppen felsőoktatási tervünk és esélyeink kapcsán, hogy távolról sem vagyunk olyan egységesek és határozottak, mint ahogy hitték rólunk. Így bonyolítottuk úgy el a saját önálló állami magyar egyetemünk létkérdésére adható választ, el egészen saját közösségünk tudatzavaráig, mint mostanában a túl sokáig elhúzódó s nem egyértelmű autonómia-értelemezésünket is.

Kik tették és teszik ma is ezt, nem kis népszerűségnek örvendve? Azok, akik számot sem vetnek az analógiás gondolkodásmód és a történelem ismétlődéséhez fűződő illúziók episztemiológiai hátterével. A maguk kritikátlanul imperavisztikus és reményromboló hangnemével. Akiknek tudatába túl sok morzsa hullhatott be erjedésre a mindennapi kegyelemkenyérből. És akik a politikai kényelem vagy felelőtlenség glóriáját viselhetik mindmáig büntetlenül.

Ami viszont nemcsak szerencse, de tény is: az erdélyi magyarság tudatában, az önálló, saját egyetem olyan szimbolikus realitásként van még mindig jelen, mely éppen nemzeti közösségünk fennmaradásának letéteményese. Hiszen nem akarunk és nem tudunk megfelelkezni a jogfolytonosságról, és nem hagyhatjuk megtagadni beindítható egyetemünknek azt az örökölt öntörvényűségét, mely nekünk, erdélyi magyaroknak és tanulni akaróknak politikai képviselőnkhez képest is különböző legitimitást ad. Hiszen éppenséggel így lehetünk nyitottak a másik nemzet, a másik kultúra, az emberiség és egyben a világegyetem felé, mintegy teljes értékű kommunikációt biztosítva az egész emberiséggel. Mert az anyanyelvű oktatás, az óvodától az egyetemig, nem egyszerűen csak a szakemberképzést szolgálja. A egyetem egy kisebbségbe kényszerített közösség

számára pedig nem lehet kevesebb, mint a saját értékein túlmutató, egyetemes emberi értékek iránti nyitottság és fogékonyság fenntartásának intézményes garanciája. A szellemi magyar Kolozsvárnak, például, ezért nem szabad a fejedelmi magyar Gyulafehérvár sorsára jutnia.

Az egyetemi eszme ilyen fokú ideologizáltsága lehet, hogy lényegi tisztázatlansággal társul, de akkor is egy önmagunkra szabott egyetemgondolat, mely valóban egy kisebbségi létszimbólum megjelenítője már, és mint egyetemgondolat valóban kivonhatatlan közösségi megmaradásunk érdek-összefüggéseiből. Politikus, közéleti és szakmabeli számára viszont más sem marad a továbbiakban, mint az a törekvés, hogy az említett érdek-összefüggésnek politikai, jogi és szakmai alapot és keretet teremtsen. Hiszen ma már eszme és intézmény között, illetve olyan feladat előtt állunk, mely egyszerre érinti eszme és intézmény lényegét. Mire gondolok konkrétan? Arra, és meggyőződésem szerint nem alaptalanul, hogy ha az önálló állami magyar egyetemről nem mondtunk és mondunk le, mint eszményi célról, és kitartunk távlati megvalósításának lehetőségéről, és arra is odafigyelünk, hogy mi az, ami megvalósult s már létezik intézményi szinten, akkor eljött az ideje annak, hogy hazai és nemzetközi szinten valóban munkához lássunk. Hiszen Nagyvárad–Kolozsvár–Marosvásárhely és a Székelyföld között egy olyan intézményrendszer, gerinc létezik, melyre most már kitartóan építeni lehet. Annak a neve az Erdélyi Magyar Tudományegyetem. Mely igaz, hogy magánegyetemként és magyar állami költségvetési támogatásnak köszönhetően létezik és működik. És persze hogy nem feledkezhetünk meg egyházaink áldásos, kitartóan következetes felelősség- és cselekvésvállalásáról. De ideje jött adófizető állampolgárságunk jogi és politikai érvényesítésének. Európa kellős közepén, Közép-Európában, egy Európába minden szinten integrálódni akaró és vágyó országban véget kell vetni az intézményes zűrzavarnak, a jogi következtelenségnek és politikai lanyhulásnak. Kolozsvártól Bukarestig, Budapestig, de akár Brüsszelig is mozdulnia kell a megoldást akaró meggyőződésnek és elszántságnak, a valódi összefogásnak. Mert perelni és követelni kell! Legyen ez a soron következő feladata a Bolyai Egyetem Baráti Egyesületének!

Van, aki még mindig híve annak az eddig is nagyon káros meggyőződésnek, hogy abszolút mindegy: milyen nyelven folytatjuk felsőfokú tanulmányainkat, csak tanulhassunk, különösen hivatalos vagy világnyelven. A politika és kultúra közötti kölcsönhatás már a 19. századtól folyamatosan és egyértelműen bizonyítja, hogy kulturális közösség nyelvének védelme az illető etnikai közösség minden tagjára háruló transzcendentális kötelesség. És ez a kötelesség előbbre való az emberi jogoknál, a kollektív és egyéni jogoknál, a demokráciánál, az alkotmány kitételeinél s a nemzetközi szerződéseknél. Politikai értelemben tehát: bárminél is. Hiszen az a közösség, amely így gondolkozik és cselekszik, tudatában van annak – mert identitása van –, hogy ha saját erkölcsi és kulturális szabályrendszerrel és értékrenddel bír, és azokat a saját nyelvén megfogalmazza és rögzíti, akkor azok bármikor és bárhol általánosan elfogadtathatók. Ha egy

etnikai közösségnek tehát saját és használt nyelve van, akkor politikai és társadalmi életében a kulturális és civil intézmények minden külső beavatkozás és segítség nélkül is létezni és működni tudnak. Régiókban pedig a saját nyelv méltó birtoklása, használata és ápolása az Európához való tartozás és az erkölcsi értékek csúcsát, valamint a kulturális, de politikai megmaradás garanciáit is jelenti. Ilyen értelemben az etnikai közösség saját nyelve életbevágóan fontos eszközjellege és legitimációs értéke miatt egyaránt, hiszen az illető közösség neki köszönhetően éppen az asszimiláció veszélyétől mentesül. És ezt akarjuk mi is. Ezért kell anyanyelven megtanulni a világot. Egy letisztult népi mondás szerint, mindenki azon a nyelven beszél szívesebben, amelyen a legokosabb. De aki például románul végzi el egyetemi tanulmányait, az már románul beszél és gondolkodik, miközben magyarul érez, és magyarul hallgat. Mert érzelmileg még magyar, de szellemileg már nem tud az lenni. És éppen ezt szeretnénk megelőzni. Ezért akarjuk a saját önálló oktatásrendszerünket, saját önálló állami magyar egyetemünket, magyar nemzetiségű, adófizető állampolgárokként. Mert tudjuk a helyünket és a dolgunkat, és otthon akarunk lenni saját hazánkban. Otthon akarunk maradni saját kultúránkban, mely nemcsak valamilyen lényegesen emberi, de ugyanakkor közösségünk otthona is.

Az erdélyi magyarságnak tehát nemcsak a jelenben létező földrajzi és érvényes politikai tér az otthona és hazája, hanem az a szellemi tér is, amelyet a múlt jelölt ki, és a jövő kér számon. Egy értékeiben megbizonyosodott és jogai tudatában levő, saját sorsáért felelősséget érző magyar nemzeti közösség jövője, mely egyetemünk nélkül el sem képzelhető. Állami Magyar Egyetemet tehát, melyet saját adópénzünkből fel is építhetünk és működtethetünk. Segítsünk magunkon s Európa is megsegít, ha egyértelműen tudtára adjuk, és be is bizonyítjuk, hogy szülőföldünket elhagyni nem akarjuk, de asszimilálódni sem akarunk. És újkori janicsárrá sem szabad lennünk semmilyen értelemben és vonatkozásban, hiszen keserves történelmi tapasztalat bizonyítja már, erdélyi vonatkozásban is, hogy a janicsárból soha többé nem lett keresztény!

Újkori jelenünkből pedig, egy esetünkhöz tapadó, egészen európai precedenst említenék. Maarty Athisari, volt finn államelnök és európai jelentéstevő biztos, így válaszolt annak idején (2005–2007) az Európai Parlamentben, az orosz külügyminiszter kérdésére, amikor az azon méltatlankodott, hogy miért is kell Koszovónak függetlenség?: „Mert megfizették az árát!” – hangzott sokszorososan visszhangozva talán az „európai lelkiismeretben” is.

Mert megfizették az árát! Az eszményi Bolyai Egyetemnek, mely immáron csak Állami Magyar Egyetem lehet, mi is megfizettük az árát, a legnagyobb áldozattal. Feláldozott emberi szabadsággal, étellel és sorssal, a mártíromságig! S az állandóan visszhangzó „Miért!” kérdésre pedig éppen az Állami Magyar Egyetem megvalósítása lehet az egyetlen kárpótló és békét szülő, lehetséges válasz!

S most, hogy ezt megvallottuk, már csak egyet kell akarni és áldozni is igazán, hogy álljon fel a jelképes vitorlás! És lesz szél a vitorlánkban!